Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, къыркъауу ай (сентябрь), 5, 2023 жыл

№ 106 (21307)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Хурметлеу

Казбек Коков Кишиликни орденлерин бергенди

Тюнене КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** аскер борчларын толтура ёлгенлени жуукълары бла тюбешгенди.

Кёп болмай Россейни Президентини буйругъу бла аскер борчларын толтура чыгытты кишиликни колгюсю болгъан жерлешлерибиз **Эдик Юрьевич Дудуев** бла **Азамат Заурбиевич Келеметов** Кишиликни ордени бла (ёлгенден сора) саугъаланнгандыла.

Тюбешиуню кезиуюнде КъМР-ни Башчысы ёлген жигитлени къырал саугъаларын жуукъларына бергенди, деп билдиреди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Казбек Коков жашланы ата-аналарына къайгъы сёз берип, жигит эм юлгюлю жашланы ёсдюргенлери ючюн ыспас этгенди. Ала бла саулай Къабарты-Малкъар ёхтемленгенин да чертгенди ол.

- Эдик Юрьевич бла Азамат Заурбиевич жанларын ёсюп келген тёлюлени жарыкъ жашаулары ючюн бергендиле. Чынтты кишиликни юлгюлери бола, ала кеслерини аскерчи эм граждан борчларын толтургъандыла. Алача жашланы юлгюлеринде ёсдюрлюкбюз биз да жаш тёлюню. Ата журтха къртчилей къальыуну магъанасы къачан да уллуду, - дегенди Казбек Валерьевич.

Тюбешиуге дагъыда КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, КъМР-де баш федерал инспектор **Тимур Макоев**, КъМР-ни Экономика эм жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла советини

секретары **Казбек Татуев**, КъМР-ни Правительствосуну председатели орунбасары **Марат Хубиев**, Нальчикни мэри **Таймураз Ахохов** эм Нальчик шахар округну аскер комиссары **Залим Шогенов** да къатышхандыла.

Саугъалау

Борчларын бет жарыкълы толтургъанлагъа – энчи сый-намыс

Республиканы кюнюне жоралап КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** байрам халда Къабарты-Малкъарны айнынуна уллу къыйын салгъан инсанларыбызгъа бийик къырал саугъаларда бергенди. Саугъалау жумуш КъМР-ни Правительствосуну юйюнде Колонный залда бардырылгъанды.

Кесини алгъышлау сёзюнде Казбек Коков былай дегенди: «Багъалы жерлешлерим! Хурметли коллегаларым! Барыгъызны да Республиканы кюню бла жюрегимден алгъышлайма!

Бу байрам Къабарты-Малкъар къыраллыгъын алгъан кезиуден башлап биогюннге дери ётген тарыхлы жолну белгилейди, халкъыбызны бирлигин, уллу эмда гитче Ата журтубузгъа кёз къарамыбызны кёргюзтеди. Ол магъаналы болум болгъанды эмда халкъларыбызны къадарларында уллу магъананы тутханды, аланы жолларын айныугъа ачханды, энчи тёрелерин эмда маданият бла тин байлыкъларын сакъларгъа болушханды. Аны ызындан келген жылла республиканы къырал къурулушда, экономикада, социал эм маданият жашауда ёсюую бла белгиленедиле.

Бизни борчубуз озгъан кезиулени, алгъыннгы тёлюлени жетишимлерин багъалап, аланы акъыллылыкъларына, тёрелеге, сынамгъа таянып, харкъонлюк урунууубузну хайырындан ёз Къабарты-Малкъарны жетишимлерин ёсдюрюргеди.

Тёреде болгъаныча, бу кюнде биз республиканы тохташылу айнынуна къыйын салгъан адамларыбызны хурметлейбиз. Бийик саугъалагъа тийишли болгъанланы араларында башха-башха усталыкъланы келечилери бардыла: аскерчиле, врачла, устазла, къурулушчула, маданиятда, физический культурада эм спортда, промышленностда эм эл мюлкде ишлегенле. Сиз барыгъыз да, хурметли шуёхла, кесигизни ызларыгъызда жетишимлеге чыгъалгъансыз, юлгюлю болалгъансыз. Ёз Къабарты-Малкъаргъа бла саулай Россейге бет жарыкълы къуллукъ этгенигиз ючюн ыспас этерге излейме.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жокълау

Устазланы, сабийлени да алгъышлагъанды, жетишимле тежегенди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Прохладна районну Екатериноградская станицасыны битеулю билим берген мектебинде Билимни кюнюне аталгъан къууанчлы жыйылыугъа къатышханды, деп билдиргендиле республиканы оноучусуну бла Правительствосуну пресс-службасындан. 370 сабий окъугъан школгъа быйыл тынгылы ремонт «Мектепде окъутуу системаны жангыртыу» къырал программагъа тийишликликде этилгенди.

Казбек Валерьевич устазланы, сабийлени, аланы ата-аналарын да окъуу жылны башланнганы бла алгъышлагъанды. Школчулагъа айланып, ол: «Сизни таза жюрекден Республиканы къыраллыгъыны, Билимни кюнлери бла алгъышлайма! Жашнау да тежейме. Кесигизни ата-анагъызны бет жарыкълы этгенле, алагъа махтау келтиргенле эмда биогюнлюкде бизни демингили къыралыбызны къоруулагъанлагъа тийишлиле болугъуз. Бу мектепге

тынгылы ремонт этиую проекти бизни къыралыбызны Президенти Владимир Путинни башламчылыгъы болгъанды. Владимир Владимирович ёсюп келген тёлюлеге, сабийли юйюрлеге энчи эс бурады. Биогюнлюкде биз кёрюп турабыз ол проектле жашауда къалай бардырылгъанларын, сизни школугъуз – ол аллай кёп юлгюден бириди», - дегенди.

Тёрели байрам жыйылыудан, къонгуроу къагъылгъандан сора биринчи классха келгенчиклеге билимни дерси болгъанды.

Республиканы Башчысы мектепни хар жерин да кёрюп, устазла бла да ушакълашханды эмда андан ары да айныр ючюн школгъа дагъыда бир миллион ёлчемде грант да бериллигин айтханды.

Бери сабийле бир сменнге жюрюрюкдюле. 1965 жылда ишленип, хайырланылыргъа берилген юч къатлы мекямны битеу да инженер коммуникациялары, кабинетлери, аш хазырлагъан жери, 90 адам сыйыннган ашханасы, китапханасы, спортзалы, къошакъ билим берген кабинетлери жангыртылгъандыла.

Окъуу кабинетле энчи компьютерле, мультимедиалы проекторла, тагъылычу экранла бла да жалчытылынгнгандыла. Физика, химия кабинетлени кеслерини лабораториялары да бардыла. Мектепге окъуучуланы жюрютюрге улоу да бёлюннгенди. Сабийлеге жылы аш хакъсыз бериледи.

Парламент

Окъуу жылны – жангы мектепде

Билимни кюнюнде Прохладныйде къууанчлы халда жангы школ ачылгъанды. Анда 785 окъуучугъа жерле къуралгъандыла. Ол «Билим бериу» миллет проектни чекленде ишлетилгенди.

Шахарчыла бла бирге бу къууанчлы ишни белгилергге КъМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова**, РФ-ни сенатору – КъМР-ни Парламентини келечиси **Улбашланы Мухарбий**, РФ-ни Къырал Думасыны депутаты **Виктория Родина** да келгендиле. В.Бойченкону атын жюрютген 5-чи номерли школда къууанчлы жумушла Россейни бла Къабарты-Малкъарны байраклъарын кётюрюуден башланнгандыла.

Жыйылгъанланы алгъышлай, законла чыгъарыучу органны башчысы Татьяна Егорова 1 сентябрь битеу тёлюлени да бирикдирген ариу, хычыуун байрам болгъанын айтханды.

- Школчулагъа бу кюн жангы билимге энтта бир атламды. Тамата классланы окъуучуларына уа усталыкъны, келир жашауну сайлауну белгисиди. Устазла сюйген ишлерине, сабийлеге къайтадыла. Алай бу байрамны къалгъанладан эсе биринчи классларгъа келген балачыкъла ашыгъын сакълайдыла. Биогюн алагъа къонгуроу биринчи кере къагъыллыкъды. Хар юн да сизге жангычылыкъладан, сейир затладан толу боллукъдула. Мында кесигизге нёгерле табарыкъсыз, кёп соруулагъа жууапла аллыкъсыз. Окъуу – къыйын жолду. Билимни, школну сюйсегиз, жетишимле болдурлукъсуз, муратларыгъыз толлукъдула. Бу жолда уа устазла, аталарыгъыз, аналарыгъыз сизни ахшы болушлукъчуларыгъыздыла,- дегенди спикер.

Шахарчыланы алгъышлай, Татьяна Борисовна ахыр кезиуде билим берииуню айнытыугъа республикада уллу эс бурулгъанын белгилегенди:

- Ёсюп келген тёлю билимни шёндюгю заманны излемлерине тийишлиликде алыргъа керекдиле. Ол себепден республикада школла ишлетиледиле, тынгылы жангыртыладыла. Совет Союзну Жигити Виктор Бойченкону аты аталгъан 5-чи номерли школ да сёзлериме шагъатлыкъ этеди. Аны ичи-тышы ариу, жарыкъ болгъаны бла бирге жангы техника бла жалчытылынгнганды, окъуу керекле бардыла. Бу мекям сабийлени экинчи юйлерине айланыр деп айнанама. Мында билим алгъан бла бирге фахмуна ачыкъланып, аланы айнытыргъа онгла боллукъларына ишексизме,-дегенди Парламентни башчысы.

Татьяна Егорова къурулушчуларгъа, билим бериу учреждениясны ачылыууна себеплик этгенлеге барысына да ыразылыгъын билдиргенди. Ол окъуучуладан школну сакъларгъа, анга аялу кёзден къараргъа да тилегенди.

1 сентябрьде Билимни кюню бла бирге КъМР-ни Къыраллыгъыны кюню да белгиленнгенин эсгертип, спикер жыйылгъанланы байрам бла алгъышлагъанды.

- Биогюн сюйген республикабызны къуралгъанын белгилейбиз. Сиз, школчула, къыралыбызны келир кюнюсюз. Аны ючюн окъууда жетишимлергиз туугъан Къабарты-Малкъарны айныууна себеплик этеригди,-деп къошханды.

Жыйылгъанланы Улбашланы Мухарбий да алгъышлагъанды. Ол битеу къыралда да быллай къууанчла болгъанларын, жангы, шёндюгю излемлеге келишген, тынгылы жангыртылгъан школла окъуучуларгъа эшиклерин ачхаларын айтханды.

Алгъыш сёзлеге Виктория Родина да къошулгъанды. Ол ариу билим алыргъа, сейир тюбешиуле бардырыргъа, жашланы бла къызланы биригирге, шуёхлукъда жашаргъа, бир бирге хурмет этерге чакъыргъанды,

Прохладныйни администрациясыны таматасы Вячеслав Архангельский жангы учреждениясны хайырындан шахарда школда окъутууну бир сменнге бардырыргъа онгла къуралгъанларына эс бургъанды. «Устазла битеу сынамларын, билимлерин аямай, сабийлеге берирле, алагъа вузгъа кирирге, жашауда кеслерине тийишли жер табаргъа болушурла деп ышанама»,-дегенди.

Окъуучула уа къонакълагъа назмула айтхандыла, жетишимли болургъа сёз бергендиле. Къууанчлы жыйылыу къонгуроуну зынгырдауу бла бошалгъанды. Ол а жангы окъуу жыл башланнганыны белгиси болгъанды.

Ызы бла къонакъла школну болуму бла шагъырейленнгендиле. Аны башчысы Рустам Ахметов айтханыча, хар окъуу отоуда да компьютерле, интерактив къангала, башха шёндюгю техника салынгнганды. Саулукълу жашауну жорукъларын сингдирир, сабийлени спортха сейирлерин къозгъар мурат бла да физкультура, спорт бла кюреширча тийишли онгла къуралгъандыла. Мекямда актовый зал, ашхана, медицина отоу да бардыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

КъМР-ни Башчысы

«Халкъыбызны мамырлыкъда айныр эркинлигин сакъларгъа тийишлибиз»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Терроризмге къажау бириги́ууню кюнюнде терактлада жуукъ адамларын тас этгенлеге къайгъы сёз бергенди.

«Россейни эм бутуну дунияны тарыхында эм бушуулу кюн 2004 жылны кюз артында болгъан зорлукъгъа къайтарады. Бесланда кюйсюз теракта сабийле, аланы жуукълары, устазла къыйынлыкъла сынап жююлгъандыла.

Бу кюн биз Россейде болдурулгъан терактлада жуукъларын, танышларын тас этгенлени барысына да жюрегибиз бла къайгъыргъаныбызны билдиребиз, ол ачыуну къыйынлыкъларын ала бла бирге кётюребиз.

Адамсызлыкъны, кюйсюз аманлыкъланы ангыларгъа, биютюнда уа кечерге жарамайды.

Бюгюн бизни къырал биягъы терроризмге къажаулукъда ал тизгинледи. Барыбыз да бирге жангы къоркъуулагъа, терроризмге, экстремизмге къажау турургъа, жамауатны, хар инсанны да къоркъуусузлугъун, халкъыбызны мамырлыкъда айныугъа эркинлигин сакъларгъа борчлубуз.

Биз бирге болсакъ, сынаулагъа, битеу къоркъуулагъа, къаршылыкълагъа да тийишли жууап берлигибизге ишекизме»,-деп айтылады республиканы оноучусу социальный сетьледе басмалагъан билдириуде.

Терроризмге къажау бириги́ууню кюнюне аталгъан материал 2-чи бетде басмаланады.

Тюбешиу

онгларын сюзгендиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** «Россети Северный Кавказ» ПАО-ну башчысы **Роман Левченко** бла тюбешиу бардыргъанды. Анда регионну электрокюч бла жалчытылынууну мындан ары айныуу сюзюлгенди.

Оноучула электрокюч инфраструктура тийишлисича ишлерча этиуге, керексиз къоранчсыз, иесиз мюлекледе ток хайырланылмазча этиуню мадарларын сюзгендиле, деп билдиреди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Андан тышында да, Казбек Валерьевич бла Роман Алексеевич кюз арты-къыш кезиуге хазырланыугъа энчи эс бёлгендиле. Ремонт ишлени программасы да жарашдырылгъанды. Аны жашауда бардырыугъа 170 миллион сом ахча белгиленипди. Аварияла болумланы кезиулеринде ишлерик специалистлени къуулгъалары да къуралгъандыла.

Къайгъырыу

Жашау журтла бла жалчытылынадыла

Къабарты-Малкъарда «Жашау журт эм шахар тийре» миллет проект тири бардырылады. Анга кёре былтыр биринчи январьгъа дери эсепге тюшген жашаргъа къоркъуулу болгъанларына журтланы иелерине жангы юйле берилирча мадар этилгенди. Аны чеклеринде 2022-2025 жыллада 63 кёп фатарлы юйден 2669 адамны кёчюрюрге онг табылгъанды. Эсге сала айтсакъ, ала кезиулерин жылла бла сакъларгъандыла.

Программанны магъанасы адамланы жашау болумларын игилендирирге, инфраструктураны айнытыргъа эм экономиканы тирилтиргеди. Бёлюмге къыралны жанындан танг болушлукъ этилгени уа болмагъанча ахшы себепликди.

Проект бир ненча кеседен къаралады эм анга кёре бардырылады. Алай бла былтыр эмда быйыл Нальчик, Нарткъала шахарлада, Солдатская станицада, Учебное, Красносельское элледе 700 адам тынглы фатарлагъа кёчюрюлюкдюле. Аны экинчи кесеги уа быйыл декабрьге дери тамамланырыкъды.

Планнга кёре Нальчикде, Майский шахарлада, Октябрьское бла Учебное элледе 175 жашау журтдан 486 адаи жашау журт къоллу боллукъдула. Биогюнлюкде 48 инсаннга 981,7 квадрат метр чакълы жыйырма фатар берилгенди.

- Былтыр 2017 жылны биринчи январына дери жашаргъа къоркъуулугъа саналгъан юйледен жылла бла болумларын игилендирирге изленген минг адамны кёчюргенбиз.

Энди уа былтыр юйлери тозурагъанына шагъатлыкъ этилгенлеге окъуна болумларын игилендирирча онг берилликди. Ол себепден «Обеспечение устойчивого сокращения непригодного для проживания жилищного фонда» федерал прогрммаланы хайырындан жылла бла сакъларгъа керекмейди. Таматаланы ахшы оноулары бла программа айныи барады бизни да иги ишлерге таукеллендиреди, - дейди къурулуш эмда жашау журт-коммунал мюлк министрни орунбасары – республиканы баш архитектору Астемир Унажоков.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Эл мюлк

Алманы кезиую жетгенди

Къабарты-Малкъарда алма жыйыу башланнганды, деп билдиреди Россельхознадзору Шимал Кавказда регионда аралы управлениясындан. Сёз мында терк бишген «Фуджи», «Гала», «Ред Фри», «Вильямс Прайд» сортланы юсюндеи барады. Ведомствону келечилери тышына жиберилген тёрт минг тоннадан аспам продукциягъа эс бургъандыла, качествосуна багъа бергендиле. Былтыр бу кезиуде уа жаланда 2,3 минг тоннагъа контроль этилген эди. Тыш регионлагъа эрикле сатыу да ючюн ала барады: бу юнлеге 1,4 минг тонна жиберилгенди. Озгъан жылны бу кезиюнде уа ол бир минг тонна эди.

Бизни республикада ёсген кёгет эмда наныкъ продукция Москвагъа бла Москва областъха, Санкт-Петербургга эмда Ленинград областъха, Петрозаводскга, Къазаннга, Тюменьнге, Пермск эмда Красноярск крайлагъа, Свердловск, Новосибирск, Томск, Челябинск областъларгъа, Ханты-Мансийск автоном округга жибериледи. Аны барына да экспертиза этилмей къалмайды. «Мирзеуню качествосуну таплыгъына багъа бериу ара» ФГБУ-ну Къабарты-Малкъарда бёлюмюню лабораториясында айтханларына кёре тышына жиберилген продукция къоркъуулу (карантин) затладан тазады.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Борчларын бет жарыкълы толтургъанлагъа – энчи сый-намыс

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Залда энчи аскер операцияда кеслерин батырлача кёргюстген аскерчиле бардыла. Россей Федерацияны Президенти Владимир Владимирович Путинни Указы бла ишчи эмда инсанлыкъ борчларын тийишлисича толтургъанлары ючюн эмда аны бла бирге кёргюстген жигитликлери ючюн ала Ата журтбизну бийик саугъаларына тийишли болгъандыла. Биз къоркъуусузлукъну бла къыралыбызны тамблагъы кюнюн къоруулагъан аскерчи жерлешлерибизни кишиликлери бла ёхтемленебиз. Ала барысы да къаугъалы тийрге бир мурат бла баргъандыла – къыйын кезиуледе кеслерини Ата журтлары, халкълары бла бирге болурча, ниетлерибизни бла тин къыйматларыбызны къоруларча. Битеу жюрегимден барыбызгъа да хорлам тилейме эмда, сёзсюз, жеримизни сый-намыслары бла къоруулагъан жашларыбыз теркирек от жагъаларына сау-саламат къайтырларын сюеме.

Жамауатны арасында бийик тин кёз къарамланы жайылыуларында тёрели динлени келечилерини къыйынлары да магъаналыды. Дин келечини сёзю не заманда да магъаналы болгъанды, бютюнда ёсюп келген тёлюлеге. Ол уллу борчха жоралагъанды кесини жашауун Шимал Кавказны мусулманларыны координация арасыны таматасы **Бердиланы Алийни жашы Исмайыл** эмда Пятигорский эм Черкесский епархияны Нальчик округда благочинныйи **Валентин Николаевич Бобылев**. Битеу жюрегимден сизге ани ючюн ыспас этеме. Сизни ишигиз «Къабарты-Малкъарны аллында кыйыны ючюн» орден бла белгиленеди, эмда ол саугъаланы сизге хурмет бла береме.

Жамауат арасында бийик кёз къарамланы тохташыуларында жарыкъландыры магъананы маданият тутады. Ол бёлюмню келечилери да сыйлы саугъалагъа тийишли кёрюлгендиле. Алагъа жюрек ыразылыгъымы билдиреме, чыгъармачылыкъда бийик итинуюклери эмда ал сатырлада баргъанлары ючюн.

Саугъаланганланы арасында медицинада ишлегенлени къауум да барды. Къайсы заманлада да сизни къыйыныгъыз жарсый билиу, къатынгдагъына болушлыкъ тапдырыу дегенча ангыламла бла энчиледеди. Сизни бийик усталыгъыгъызны, кенг жюрегигизни, сезимлигигизни хайырындан саусузла тири жашаугъа къайтадыла, аны къуучынчын ангылайдыла. Тёзюмюгюз, къыйын борчугъуз эмда, сёзсюз, борчугъузгъа кертилигигиз ючюн битеу жюрегимден ыспас этеме.

Адамланы саулукъларын кючлеугге, аланы саулукълу жашау бардыруугъа, физкультура эм спорт бла кюреширгге кёллендириу да бек магъаналыды. Ол уллу эмда огъурлу ишге жашауларын жоралагъан тренерле бла насийхатчыла да саугъалагъа тийишли болгъандыла.

Эмда, сёзсюз, энчи ыспас сёзлеге биогюннгю къыйын болумлада отрасльлени бла предприятиялаз тохтаусуз ишлелулерин жалчытханла да тийишлидиле. Материал производство бёлюмню келечилерини жетишимлери да Къабарты-Малкъар Республиканы бийик саугъалары бла белгиленнгендиле.

Хурметли шуёхла, барыгъыз да къыйыныгъызны, фахмугъузны белгилеуге тийишлисиз. Сизни хар биригиз да республиканы айныуына юлюш къошханыгъыздан сора да, битеу жашауугъуз бла профессионал эм инсанлыкъ борчлагъа кертилик, ата-бабаларыбызны тёреленрине сый бериу, борчха кертичи болуу дегенча ангыламланы магъаналыыкъларын кёргюстесиз. Аны ючюн сау болугъуз.

Энтта да бир кере битеу барыбызны да, Къабарты-Малкъарны халкъын, байрам бла, Республиканы кюню бла, эмда, сёзсюз, мында жыйлгъанланы хар бирин да тийишли саугъала бла алгъышлаймa. Барыгъызгъа да саулукъ-эсенлик, огъурлулукъ эм жашнау тежеймe, сау болугъуз!»

Къуучнылы обращениядан сора Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы къырал саугъаланы бергенди.

Россей Федерацияны Президентини Указы бла аскер борчларын толтургъанда кёргюстген жигитликлери эмда батырлыкълары ючюн, Суворовну майдалы бла рядовой **Инал Коков**, Жуковну майдалы бла рядовой **Хабас Андемиров** саугъаланганды.

Эсде тутуу

«Кёрген къыйынлыкъларыбызны юслеринден сёлешмеучюбюз»

Террористледен толу мекямда, чачдырыучу затладан толу спортзалда мингден аслам адам автоматчыланы илишанлары болгъандыла юч кюню. 2004 жылда 1 сентябрь Шимал Осетия-Алания Республиканы Беслан шахарыны, аны бла бирге уа саулай да дуниясы жашауун тюрлендиргенди. Билимни къуучнылыгы жыйылып, бандитлени къолларына тюшген сабийле, аланы жуукълары бла бирге биз да болгъанбыз жесирле.

3 сентябрьде Террористлеге къажау бириги юю кюнюю. Аны бла байламлы хазырланнганды бу материал да.

ЗАУУРНУ ЮЮРЕГИ

Бийыл Бесланда терактха 19 жыл толгъанды. Билимни кюнюнде жесирге тюшген сабийле школну эртте бошагъандыла, усталыкъла алгъандыла, бирер жерде ишлейдиле. Кёплери юйюрле кыурап, сабийле ёсдюредиле, жашауга къууанадыла. Алай 2004 жылны сентябри аланы жюреклериндеи бир заманда да кетмейди.

Бесланны сабийлери, къайда болсала да, сентябрьде юйлерине жыйыладыла, школгъа барып, анда жоюлгъан нёгерлерин, усталарын эсгериучюдюле. Туугъан журтуна Зауур Козырев да келиучюдю кюз артында. Теракдан сора Зауур мамыр усталыкъны сайлагъанды – ол Москвада медицина учреждениладан биринде къан тамырланы хирургу болуп ишлейди.

- Мен ол кюнлени бир заманда да унутмайма, тюнене болгъанча кёрюнеди, - дейди Зауур журналистлеге берген интервьюда. – Ёлюмню кёзюне къарагъанма, аны ючюн бери къайтыргъа, нёгерлерими эсгерирге борчлума.

2004 жылда 1 сентябрьде Зауургъа, кыралны битеу сабийлеринеча, жарыкъ башланнганды: жангы кийимле, чурукъла кийип, 4-чю классны окъуучусу, устазына саугъагъа гюл къысым да алып, школгъа атланады. Къууанчлы линейкада макъамла согъадыла, сабийлеге алгъышлау сёзле айтыладыла. «Бир кезиуде адамла къачып башлагъанларын эслейме. Тёгерек къычырыкъладан, окъла атылгъан тауушладан толады. Не болгъанын ангыламай, сюелип къалгъаным эсимдеди,-дейди, ол кюнлени эсгере, Зауур.

Теракты кезиуюнде ауур жарала алып, ол Москвагъа Бакулев атлы институтха тюшгенди. «Биргеме реанимациягъа ол кезиуде республиканы башчысы Таймураз Мамсуровну къызы да тюшгенди. Аны жашы да спорт залда биргебизге болгъанды. Жюрегиме чачдырыучу затны сыныгъы тийгенди. Ачыкъ тёшик, бармакъ бла басып, жюрегиме тиергe боллукъ эди. Манга операцияны белгили хирург Лео Бокерия эттенди. Хар не да бошалгъандан сора ол палатама келип, жюрегиме чанчылгъан сыныкъны кёргюзтгенди – бир уллу зат. Бюгюнлюкде ол больницаны музейинде сакъланады»,-дейди Зауур.

Жаш, атасыча, полициячы болургъа сюйгенди сабийлигинде. Алай Лео Бокерияны усталыгъы, фахмуу ани мурат бла тюрлендирирге кёллендиргендиле. Зауур медицина вузну бошагъанды, ызы бла уа Лео Бокерия башчылыкъ этген Бакулев атлы институтну ординатурасын тауусханды. Ёлюмню кёзюне къарагъан жаш бюгюнлюкде адамланы саулукъларын къайтарады, жанларын сау къалдырады.

АТАМ КЪАТЫМДА БОЛГЪАНДЫ

Сослан Кокаев бюгюнлюкде Къырал Думаны депутатыны болушлукъчусуду. «Атышыу таушланы эшитгенимде, артыкъ уллу зе бурмагъанма, юйренчекча болгъанма. Бизде тойлада да атадыла ушкокдан. Алай школгъа сакъаллыла чабып келгенлерин кёргенимде, къачаргъа кёре болгъанын ангыламa»,-деп эсгереди жаш ол кюнлени.

Сослан спортзалда чачдырыучу зат тагъылгъан жерни къатында олтургъанды. Аны аллында жыл жаш атасын тас этген эди, алай терактны кезиуюнде юч кюнню да ол къатында болгъанча сезгенин айтыучуду ол журналистле бла ушакъларында.

Школда иги окъуучаны себепли аны Москвада лицейге ашыргъандыла, аны тауусун, ара шахарда Управлениясы къырал институтун бошагъанды, аспирантураны тауусханды, Шимал Осетия Республиканы Москвада келечилигинде ишлегенди.

- Бесланда классым бла байламлыкъны тас этмегенме, алай бирге тюбесек, теракты юсюнден ахыр да сёлешмейбиз. Ол барыбызны да саулугъубузгъа, ич дуниябызгъа заран салгъанды, - дейди Сослан.

СУУЧЪ СУУ БЛА ХАРБЫЗ

Экинчи классны окъучусу Асахмат Айляров къуучнылы жыйылыугъа анасы, тамата къарындашы бла келгенди.

- Эсимдеди, биргеме жюз сомлукъладан юч къагъат болгъанды. Юч кюнню да онг къолуму хуржунумдан чыгъармай, аланы тутуп тургъанма. Анама, мындан чыкъсакъ, эки литрлик суучъ кока-кола бла харбыз аллыкъбыз, дегенден башха зат акъылыма келмегенди,-деп эсгереди жаш.

Асахматны атасы ол кюнледе кёрген къыйынлыкъланы кётюралмай, жюрек ауруу табып, экиси бла ауушханды. Юч кюнню ичинде эр кишини башын акъ басханды. Ол, кёп башха эр кишилеча, школну тийресиндген кетмей, юйюрюне болушур онгну сакълап тургъанды.

Террористлени арасында уа экиси тиширыу болгъандыла. «Аладан бирини кёзлерин биогюн да унутмагъанма – жарыкъ кёксюдюмле. Экиси да ёлгендиле – бири кесин чачдырып, башхасына аны сыныкълары тийип. Террористле бизни сабийлеге санамагъандыла, юсюбюзге кыычырып, ачыуланып, хыны сёлешип, тебберге да къоймагъандыла. Арабызда къагъанакъла болгъандыла. Ала жиляла, тынчайтыгъыз неда бусагъат беш адамны илишанга саллыкъбыз, деп къычыргъандыла. Ол гитче балачыкъла аланы къалай ангыларыкъ эдиле?»,-деп эсгереди жаш адам.

Бесланны отундан ётген жаш Ата журтубузну юсюрулаучусуну усталыгъын сайлагъанды. СВО-да кёргюзтген жигитлиги ючюн артиллерист сауутну командири Асахмат Айляров къырал саугъагъа тийишли кёрюлгенди – Жуков атлы майдалгъа.

- Тюзмеми, терсмеми, билмейме, алай школда кёргеним манга СВО-да болушханды. Мен туугъан журтуму бек сюеме. Россейде, Осетияда туугъаныма, жашагъаныма алай ыразыма! Операциягъа кёп осетинли жаш къатышады, ала жигитликни юлгюсюн кёргюзтедиле,-дейди ол.

ЖИЛЯМУКЪЛАРЫМ ТАУУСУЛГЪАНДЫЛА

Анастасия Туаева бюгюнлюкде музыкадан усталды. 2 сентябрьден къыйын кезиу аны жашауунда бир заманда да болмагъанды. «Терактны экинчи кюнюнде барыбызны да къарыуубуз тауусулады, бютюнда уа суу бермегенлери къыйнайды. Менден арлакъда бир къызчыкъ анасыны къолунда аушады – ол диабетден ауругъанды, ашсыз, суусуз комагъа тюшгенди. Эркин эти операцияны кезиуюнде аны анасы да ёлгенди. Теракта кёргеними, эсимде болгъанны дефтериме жазгъанма. Кёп болмай аны жангыдан окъуганма. Анда уа асыры суусандан жилямукъларымы ичерге сюйгеними, алай ала тауусулгъанларын жазып турама.»,-дейди ол.

Теракта эгечини болушлугъу бла сау къалгъанын айтады кёзюз. «Ол менден жаланда эки жылгъа таматады, манга 11, анга уа 13 жыл. Ол мени кесине къысып, болушып, сау къалдыргъанды»,-дейди ол.

Анастасия школдан сора Москвада вузда туризм жаны бла ишлегенди. Андан тууган журтуна къайтыгъанды, фортепианода согъаргъа юйретеди. Аны бла бирге жырла жазып, аланы кеси айтады. «Мени бла бир класда окъуучан 26 сабий ёлгендиле. Теракт мени жашауумда ызы кьойгъанды, ансыз къалдай адам боллукъ эдим, билмейме»,-дейди къыз.

Адам улуну тарыхында эм кюйсюз теракты кезиуюнде 1100 аслам адам жесирге тюшгендиле, аланы экинчи этиу жумушланы кезиуюнде 333 адам ауушханды, ол санда 186 сабий.

Штурмну кезиуюнде «Альфа» эм «Вымпел» энчи отрядланы 10 келечиси жигитлеча ёлгендиле, 41 жаралы болгъанды. Коллегаларын МЧС-ни къулукъчулары да тас этгендиле – эки адам. Бек аздан 780 адам тюрлю-тюрлю жарала алгъандыла. Экономика жаны бла айтханда, къоранчла 34 миллион сомгъа жетгендиле.

Бесланда терактдан сора къыралда къоркъуусузлукъну къатыландырыу жаны бла мадарла этилгендиле, жангы законла, жорукъла къабыл кёрюлгендиле. Ала уа келсирини кайырлылыкъларын кёргюзтгендиле. Бюгюнлюкде Россейде, бютюнда уа Кавказда тынчлыкъ тохташдырылгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Байрам жыйылыула

Ариу тёрелени айрыкамы

Нальчикде Ю.В. Дубинин атлы 3-чю номерли мектепни арбазы да 1 сентябрьде ары келген окъуучуладан, ата-аналадан, кьонакъладан толуп эди. Бийыл бу мектепге окъургъа биринчи кере келгенле къыркъ жетеуледиле, онбиринчиге барлыкъла уа отуздула.

- Мен бек алгъа бизни багъалы биринчи классчыларыбызны эмда окъууларын бошап чыгъарыкъланы алгъышлайма, бирси кууумлагъа да жетишимле тежеймe. Бу мектепден кёп белгили адам чыкъгъанды, биз ала бла ёхтемленебиз, сиз да, жангы келгенле, алагъа тенг болургъа кюрешип, атыбызны иги бла айтдырысы деп ышанама,-дегенди школну директору Игорь Муравьёв.

Окъуучуланы, устазланы, ата-аналаны жангы окъуу жылны башланыуу бла алгъышларгъа бери Нальчик шахар администрацииныны бошарыкъ Джалаланы Тимургъа бла биринчиге жюрююк Муртазланы Самирагъа берилгенди. Тёредеча, жырла, тепсеуле да болгъандыла.

Бийыл эти мектебине 142 сабий келгенди, садигине уа 51 гитчечик барлыкъды. Биринчи классха уа онбир окъуучу жюрююкдю. Аланы уа сынамлы устаз Шахмурзаланы Роза Магометовна тюшюндюрлюкдю билимни дуниясына. Сабийле барысы да дерслерине эрттенликден барырча онг барды.

Школну директору билдиргенича, энди мында тынгылы ремонтха хазырланырыкъдыла эмда сабийлени окъуу, юйретир онгла бютюнда игиленирикдиле.

Къонакъла да насийхат сёзле айтхандыла

Кёнделенде Доттуланы Ахмат атлы биринчи номерли мектепге быйыл юч жюзге жуукъ окъуучу келгенди. Биринчи классха – онбеш, онбиринчиге да – аллай бир жаш бла къыз. Мектепни арбазында биринчиле болуп онбиринчи классны окъуучулары тизилгендиле, аланы ызларындан а – биринчи классха келген жашчыкъла бла къызчыкъла эмда уазыла бла ата-анала.

Жыйылгъанланы, бютюнда бег а биринчи эмда онбиринчи классланы окъуучуларын, Билимни эмда Къураллыкъны кюнлери бла мектепни директору Диналаны Тамара Аминовна алгъышлагъанды. Кьонакъланы арасында Элбрус райониу администрациясыны бёлюмюню таматасы Моллаланы Иман-Алийни жашы Азамат, дагъыда башхала да болгъандыла. Ала да жыйылгъанлагъа айланып, жюрек сёзлерин айтыргъа излегендиле.

Кёнделени биринчи номерли орта школунда биринчи кьонгуроу быйыл элли бешинчи тёлюге къагъылгъанды. Ол сыйлы жумушну онбиринчи классны окъуучусу Байзуллаланы Арсен бла биринчи классха келген Чеченланы Зарина толтургъандыла.

Кьонгуроу къагъылгъандан сора сабийле тюрсюнлю шарланы кёкге ийгендиле эмда ызы бла кеслерини биринчи байрам дерслерине баргъандыла.

Аны жыйылгъанланы аллында 10-чу классны сохтасы Жылкъыбайланы Фархат окъуучанды. Жангы окъуу жыл бла байламлы школчулагъа насийхат сёзлерин айтыргъа Нальчик шахарны прокуроруну болушлукъчусу Магомед Барсагов, шахар администрацияны билим бериу департаментини келечиси Елена Тазова, ата-анала, аппала-ыннала да келгендиле. Биринчи кьонгуроуну 11-чи классланы эм иги окъуучулары Баккуланы Алан бла Хибийланы Амира, биринчи классха барлыкъ Холаланы Джамболат бла Гергокъланы Алия къакъгъандыла.

Ахырында уа мектепчиле устазлары бла бирге кёкге шарланы жиберип, алыкъа, боюу ийиси да артыкъ кетмеген, таза, жарыкъ классларга киргендиле.

Макъамла эм жарыкъ ауазла

Хасания элни мектебини арбазы 1 сентябрьде эрттенликде жарыкъ сабий ауазладан толу эди. Жашчыкъла бла къызчыкъла бир бирлерин, устазларын да къучакълап, тансыкълайдыла, кёллери кётюрюлюп жарыкъдыла. Арбазда уа – школ вальс. Ызы бла РФ-ни, КЪМР-ни да къырал байракъларын кётюрюп эмда гимнлери согъулгъандан сора къууанчлы линейка башланнганды.

Бийыл мында 600 сабий окъурукъду, аладан 50 сабий 1-чи эки классда, онбиринчиде да жыйырма къыз бла жаш билим аллыкъдыла.

Мектепни директоруну орунбасары Маргарита Шутова, къууанчлы линейканы ача, сабийлени, ата-аналаны, устазланы да Билимни эмда Къураллыкъны кюнлери бла алгъышлагъанды. Хасаниячыланы жангы окъуу жылны жетгени бла алгъышлап, мектепни алгъынгны директору Къайгъырмазланы Сулейман да телеграмма жибергенди.

Жырла бла тепсеуле

Терк районну Жангы Малкъар элини мектебини арбазында байрым кюн жангы окъуу жылны башланыуу бла байламлы баргъан къууанчлы жыйылыугъа да кёпле келген эдиле. Алада бир ариу тёре да барды – быллай тюбешиулеге утазлыкъ ишни ветеранларын чакъырыу. Алай бла бери ол кюн Отарланы Асият Шакъмановна бла Халимат Юсюповна, Мисакаланы Любовь Петровна да келгендиле.

Аладан сора да, хурметли кьонакъланы арасында Терк районну администрациясыны келечиси Аскер-Хан Азизов, элни бериу департаментини сындан Мадина Абазова, эл администрациины башчысы Чепкенчиланы Нуриддин, библиотеканы (элде) таматасы Текуланы Любовь, ата-анала, бирсиле да болгъандыла.

Жыйылгъанланы Нуриддин Магометович алгъышлагъанды. Устазлагъа ёсюп келген тёлюню юйретиуге бла окъутуугъа кьошхан юлюшлери ючюн ыразылыгъын билдирип, алагъа жангы бийикликле тежегенди.

Мектепни директору Боташланы Шарифау да, келгенлени алларында сёлеше, быйылгъы жыл «Устазны бла насийхатчыны жылы» деген белги бла озгъанын эсгертгенди. Энди элни бу школуну мекямы хайырланылыргъа берилгенли отуз жыл толгъанын да айтып, келир жылгъа мында тынгылы ремонт этилирге белгиленип, ол планнга тюшгенин да ангылатханды.

Анча заманны элни жаш тёлюсю алтын майдаллагъа тийишли бола, башха жетишимлеге да жете окъуганларыны юслеринден айта, бюгюннгю тёлюню аллай ахшы юлгюлеге тенг болургъа чакъыргъанды. Ол кюн дагъыда Республиканы къыраллыгъаны байрамы болгъаныны юсюнден да хапарлап, сабийлеге саулукъ, насып да тилегенди.

Байрамгъа жыйылгъан окъуучула «Устазгъа ыразылыкъ» акцияны да андан ары бардыра, алагъа саугъала бергендие. Саугъала бла дагъыда биринчи классларга келгенчиклени да къууандыргъандыла.

Ызы бла уа бирлеге эм биринчи, бирсилеге уа кезиулю кьонгуроу къагъылгъанды. Аны зынгырдатыргъа бу жол эркинлиг а онбиринчи классны болгъанларыны юсюнден да айтханды.

Ангылата кетейик, Быллымны мектебине быйыл элли жылдан бери тынгылы ремонт биринчи кере этилип, окъуу жылгъа мекям иги да жангыртылгъанды. Бу жумуш «Билим бериуню айнытыу» къырал программаны «Окъутуну школ системасын жангыртыу» деген проектини чеклериндле тамамланылгъанды. Энди мектепге сабийле бир сменнге жюрюрюкдюле.

Байрам жыйылыуда, мектепни тёресинде болуучусуча, онбиринчиге барлыкъла энди окъуучу болгъан сабийичиклени саугъала бла къууандыргъандыла. Гитчеле уа алагъа гюлле бергендиле. Школ жашауну юсюнден назмула, жырла да болгъандыла, тепсеген да этгендиле.

Дерсге барыр заман жетгенде уа, биринчи кьонгуроуну быйыл мектепни бошарыкъ Къартлыкъланы Самина бла Созайланы Эхуура къакъгъандыла. Ала бла бирге уаакъ кьонгуроучукъланы уа биринчи классларга жюрюючюкле зынгырдатхандыла.

Материалланы басмагъа **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бла **ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагъандыла.

2023
УСТАЗНЫ БЛА НАСИЙХАТЧЫНЫ ЖЫЛЫ

Не жаны бла да кесин окъуучуларына сюйдюреди

Устаз усталыкъны сайлап, анга кертичилей къалгъанларындан сора да, кеслерини терен билимлери бла, адамлыкъ ышанлары бла да айырмалы бола, сабийлеге дерслерин, кеслерин да сюйдюре билгенлерибиз асламдыла. Аллайларыбыздыла халкъыбызны ёсюп келген тёлюсюн окъууну жолуна тюшюндюрген, аны керек болгъанын англыатхан, аланы ариу кылыкълы, таза ниетли болурларына юлюшлерин кьошханла да.

Ала, кеслерине махтау излемей, харкюнлюк ишлерин бийик даражада бардыра, аны бла жетишимли да бола, окъутханларын да жангы, сейир затлагъа тюшюндюрмеди. Алгъа устазларыбыздан бири Быллымны Ахматланы Ахмат атлы битеулю билим берген мектебини директоруну юйретиу иш жаны бла орунбасары Ёзденланы Афуажанды.

Андан сора да, ол орус тилден бла литературадан дерсле береди. Аз къаллы, къыркъ жылны ичинде ёсюп келген тёлюню тюшюндюрюуге юлюшюн кьошуп келгени ючюн «РФ-ни Юйретиуюню эмда жарыкъландыруулу сыйлы ишчиси» деген даражалы атха тийишли болуп, белги бла саугъаланнганды.

Ол кеси Лашкутада устазны юйюрюнде ёсгенди. Анасы Мамайланы Елена Омаровна тёрт сабийни да ёсдюрюп, башланнган класслада окъутханды. Билим бериуде отуз жылны ишлеп, диплома, грамотала бла да саугъаланнганды. Бу элге уа педучилищени бошагъанындан сора распределение амал бла тюшюп, артда баш иеси Ахмат бла юйюр къурап, мында къалгъанды.

Алайды да, Афуажан Ахматовнагъа ёз анасы да юлгю болгъанды усталыкъны сайлауунда. Андан сора уа ол биринчи устазы Батырбийланы Лиза Омаровнагъа ушаргъа да сюйгенди.

- Анабыз бир заманда да кесини ишин жартылай кьоймагъанды. Бизни да кесича юйретгенди. Заманны излемине кёре, ючайлыкъ сабийни атабызны анасыны кьоюп, ишге чыкъгъанды. Ол тиширыугъа жигитлик тюйюлмюю? Юйде бир кезиуде юч студент болгъан заман да болгъанды. Алай эсе да, атаанабызны кьыйынларын ангылап, окъургъа, билим алыргъа, аланы ышанылукъларына кертичи болургъа кюрешгенбиз,–дейди ушакъ нёгерим кеси уа.

Школну жетишимли бошап, КъМКъУ-ну тарых-филология факультетини орус-малкъар бёлюмюнде окъугъанды. Кафедрабызны эм кючлю заманында анда билим алгъаны, Ахматланы Ибрагим Хашимович, Толгурланы Зейтун Хамитович, Малкъондуланы Абидат Зулкъарниевна, Маммеланы Далхат Муссаевич кибик белгили алимлерибизни, ышаннгылы адамларыбызны таныгъаны, аланы кьолларында окъугъаны ючюн къадарына ыразыды. Миллетибизни айныууна аллайларыбыз кьошумчулукъ этгенлерин белгилейди.

Окъууун кызыбыз диплом бла бошап, Москвагъа аспирантурагъа иерге да дейдиле. Алай а, ол туугъан эли Лашкутагъа кьайтып, мында орус тилден бла литературадан окъутуп башлайды. Артда Ёзденланы Сейпутин бла юйюр къурагъанындан сора, Быллымны мектебине кёчеди. Айтханыбызча, энди биогюнлюкде анда директорну орунбасарыды.

Узакъ заманны ичинде ёсюп келген тёлюню орус тилни бла литератураны жашырынлыкъларына тюшюндюре, жетишимли да болгъанлай келеди. Сёз ючюн, «Жылны устазы» деген кыйрал даражалы эришиуге къатышып, аны республикада кесегинде 2005 жылда экинчи жерге чыкъгъанды. Андаачыкъ дерс, жамауат аллында презентация да кёргюзтгенди, лекция окъугъанды.

«Биз башхалабыз, алай эсе да, биргебиз» деген Битеуроссей эришиуге адет-тёрелерибизни юсюнден ким жазып, Москвагъа ийгенди эмда биринчи орунну алып, аны экинчи кере бардырылып конкурсуна чакъырылгъанды. Бир ненча жылны ичинде «Ана тилим – жаным-тиним, мени дуниям» атлы фестивальны орус тил бёлюмюнде биринчи жерни алгъанлай келеди. Андан сора да, быллыр «Юйюр – ана тилни эмда миллет тёрелени сакълаууру» деген проектге къатышыргъа Ёзденланы Аубекирни юйюрюн хазырлагъанды эмда алай бла ала биринчи оруннга чыкъгъандыла.

Дагъыда озгъан жылда Уллу Хорламгъа аталгъан «Без срока давности» деген Битеуроссей конкурса окъуучусу Ахматланы Елена кёлденжазма хазырлап, районда, республикада урумларына да биринчи болгъанды. Аны себепли уа устазны, кызычыкъны да Москвагъа сегизинчи-онунчу майгъа чакъырыгъандыла. Ала ары барып, анда Хорламны музейинде, «Патриот» паркда, бирси жерледе да болгъандыла. РФ-ни Жарыкъландыруу министерствосуну дипломлары бла «Архив материалланы хайырланнганы ючюн» деген бёлюмде саугъаланнгандыла.

Ангылата кетейик, бу эришиуге саулай да 600 минг окъуучу къатышханды эмда башха-башха номинациялада 68 минг адам белгиленнгенди. Аланы санында таулу устаз бла окъуучу болгъанларына уа биз да къуанабыз.

Ол окъутхан сабийле Бир кызырал сынаулада да жетишимли боладыла. Айхай да, аланы эсеплери уа устазны кьалай ишлегенин ачыкълайдыла. Сёз ючюн, Ахматланы Лариса (2018 ж.) 94 баллгъа тийишли болгъан эди орус тилден. Кызычыкъ репетиторгъа жюрюмегенди, жаланда Афуажан Ахматовнаны дерслери бла чекленгенди. Университетни да бошап, биогюнлюкде Нальчикде шахарны администрациясында ишлейди.

Дагъыда ЕГЭ-леде бийик балла алгъан окъуучуларыны арасында Тербулатланы Алимни атын сагъыныргъа боллукъду. Ол а бусагъатда Ростовда ВТБ-да урунады.

Хусейналаны Мариям а (9 кл.) эки жылны ичинде да орус тилден бла литературадан районда биринчи жерге тийишли болгъанды. Энди республикалы урумгъа да чакъырылыр деген умутдыла.

Ахматланы Елена (10 кл.) бла Лариса (11 кл.) да орус тилден район кезиудеги олимпиадалада биринчи орунланы алгъандыла.

Биринчи школда ишлеп башлагъан кезиуюнде окъуна, Афуажан Ахматовнагъа, гитчеклени угъай, тогъузунчу классланы ышаннгандыла. Университетни энди бошап, урууу жолуну ал атламларын этген къыз а, кыйын болгъанына да къарамай, ишине толусунлай берилгенди. Барыбыз да билебиз, бюгюнлюкде угъай, хар заманда да орус тилден окъуу юйлеге кирир ючюн сынаула берилип келгенлерин. Кёргенибизча, устазны жетишимлери, иш кёллюлюгю да юлгюне, хурметге да тийишлидиле.

Кьайсы ишде да адамны ызындан келгенле болсала уа, ол шарт аны усталыкъ даражасын бютюнда ачыкълайды. Ёзденланы келинлерини окъуучуларыны арасында уа усталыкъны сайлагъанда да бардыла. Толгурланы Зухура ингилиз тил бёлюмню бошап, Быллымгъа кьайтып, анда сабийлени окъутады.

Мамайланы кызылары атасы жыйышдыргъан уллу библиотекадан китапланы окъургъа гитчеклей окъуна юйренгени зая. Кесини суратлау адабиятха сюймеклигин, жазыучуланы кёз къарамларына оюмларын жаш тёлюге да юйретге, ол неден да бек окъуучулары кёлденжазманы иги жазсала, ёз сагъышларын кьагъытха ариу да, тынгылы да тюшюре билселе, бютюн къуанады. Алай бла уа этген иши бошуна болмагъаныН сезе, жангыдан учнуулукъ бла ишлерге кёлленеди.

Экинчи тёлюдеги устаз аны кёрюп, анасын эсгергенле болгъанларына да ыспас этеди. «Сиз Елена Омаровнаны кьызымысыз деп соруп, анабызгъа ариу айтып, анга салам да берселе, ол алай хычыуун кёрюнеди. Сау болсунла, эсларинде тутханлары, хурметлегенлери ючюн»,–дейди.

Биз а барыбыз да билебиз, чынтты устазла не заманда да барлыкъларын, дагъыда боллукъларын да. Алагъа хурмет да энчиди. Заман, кьыйматла тюрленнгенди деп не кьадар айтып турсакъ да, билим – ол бир заманда да ёзгертиллик тюйюлдю, адам улугъа керек болгъанлай, тийишли устазлагъа да сурам уллу болгъанлай кьаллыкъды.

Афуажан Ахматовна, сынамлы устаз болгъанындан сора да, насыллы анады. Огъурлу тиширыу юч сабий ёсдюргенди. Мариям социал ишчиди, бийик билим алгъандан сора бу, жаны бла ишлеп тургъанды, шёндю жашчыгъын ёсдюреди. Мурат Санкт-Петербургда аскер институтну бошап, бюгюнлюкде майор чындады, аскер юристди. Рашит а туризм бла юкрешеди.

Окъуучуларын, ёз сабийлерин да ариу кьылыкъда, кеслерини халал кьыйынлары бла жашаргъа тюшюндюре, элден ыспас алгъан тиширыу, жамауат ишден да артха турмайды. Кьатындагъылагъа биленклик этерге не заман да хазырды. Энни адамы адет-тёреге саксы болгъанын, мында ёсген жашла бла кьызла школну бошап чыкъсала да, артда кеслерине, аланы юйретгенлеге да айып келтирмегенлерин айта, анга жюреги бла кьуаналы. Кеслерини тамырларын унутмагъан жаш тёлю миллетни чигинжиси болуруна ийнанады. Анасы Елена Омаровнаны, эгечкъарындашны, бирсилени да кьатында барлыкъларына, кьадарына шукур эте, не жаны бла да кесин насыллыгъа санайды.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Социал фонд

Аналагъа болушлукъгъа – тёлеуле

2023 жылда Россейни Социал фондуну Къабарты-Малкъарда бёлюмю сабий туугъаны бла байламлы сертификатлагъа кёре 6024 аналаны жумушларына тёлеуле этгенди. Алагъа сабийден ауурлугъылары болгъанда эм бала тапханда къарагъан медицина организациялагъа 62 миллион 689 минг сом жиберилгенди.

Сабий туугъанда берилген сертификат – ол баладан ауурлугъу болгъан тиширыугъа медицина учреждениясы салларгъа эркинлик берген документди. Электрон сертификатныана жашагъан жерине кёре тиширыу консультациягъа биринчи кере баргъанындан сора врачла жарашдырадыла. Тиширыу консультацияда аны ачмагъан эселе, бу жумушну роддомда неда сабий поликлиникада тамамлайдыла.

Алгъа жыллада тиширыула медицина учреждениягъа сертификатны бланкын кеслери элтгендиле. Бусагъатда ол изленмейди, нек дегенде битеу кёрюмдюле – тиширыу эсепге тургъаныны, бала тапханыны, сабийге бир жылы толгъунчугъа дери профилактика къарауланы юсюнден – фондха автомат халда жибериледи, аналагъа биргелерине къагъыт бланкны жюрютюрге керек тюйюлдю. Электрон амалгъа кёчюу медицина ишчилеге да документлени толтруу жумушларын женгиллендирмеге болушады.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Болгъан иш

Келечи

Анам терен ийманы болгъан, Уллу Аллахха чексиз ийнаннган, Сыйлы Къуранны къолундан кетермеген, бешуахты намазын не кьыйын заманда да къоймагъан, хар таулу тиширыунуча, ийманы, огъурлулугъу бетине жайылгъанлай тургъан адам эди. Аллай инсанла бизни миллетде шёндю да аз тюйюлдюле. Алай анамы жаланда анда болгъан бир энчи шарты болгъанды да, аны туура этерге кёлленгенме – ол аны ёмюрлюк ораза тутханды. Ани ачыкъ айтханымы тюзмю, терсми этеме – кесим да билмейме, арсарлыма. Шахидат (анамы аты алай эди), сау болса, анга ыразы болмазлыгъына уа ишексизме.

Ол шартны ачыкълагъанымы сыптау – адамны ичи дуниясы, жюрегини тебиую, акъылы, илхамы, хар жаратылгъанны энчи берилип къалгъан затла болгъанларын чертиудю. Анам оразасын жылда жаланда бир кюннге ачыучу эди – фарыз ораза ачылгъан кюн. Биз, жашлары, эфендилени чакъырып, алагъа айтдырып да кюрешген эдик, ёмюрлюк ораза адамгъа буюрулмагъанды, ол саулугъунгу тозуратып кьоярыкъды, деп. Алай не медет... 92 жыл жашап кетген эди керти дуниягъа. Ол бизге сау къамени таба бир зыккылыракъ кийиннген адам, къатхан гыржын туурамны чайнаргъа кюреше, эсиргеннге ушаш ауа, менден кёзлерин алмай келгенин кёрюп, былайдан теркирек озса эди дегенча, кьолумда газетге къарадым. Ол а къатымда тохтап: «Гыржынымы къургъакъдан жуталмайма, аны ызындан уртлар ючюн стакан чай алыргъа бир капекле бер», – деп тиледи. Мен а ичимден: «Мени алдаялмасса. Сен чайгъа угъай, аракъысгъа ахча излейсе. Оз быйлайдан», – дегенча, газетге къарап тохтадым. Ол а кесине угъай, манга жазыкъсынгъача сёлешди: «Бермезлигинги биле эдим...» – деп.

Мен аны сёзлериндеН жукъу арасында сескенип уянгнан адамча болдум: башхаланы къатларында тохтамай, ол менден нек тиледи деп, хуржунума узалдым. Бохчамдан ахча чыгъарып къарагъанымда, аны узайып бергъаныН эследим, кёнчек бутлугъунда аягъы угъай, протез агъара. Жеталмадым. Аны ичичиге арталлы да ушамагъан бет сыфаты, таза кёзлери, манга жазыкъсынгъанча, сени бермезлигинги биле эдим дегени мыйымы бийледиле.

Ол бизге сау къадарында къайтарып-къайтарып бир затны айтыучу эди:

– Уллу Аллахны келечилери кёпдюле. Ол аланы кесини кьулларын (адамланы) сынар ючюн не тюрлю сыфатда да жибереди бизге. Бир адам, ким да болсун, аллыгъызгъа келип, садакъа тилей эсе, аны кьолун кьурулай жибермегиз, – деп. Алай бир жол а...

Жумушла бла ара шахаргъа барып, эки юнден артха къайтырыгъа Внуково аэропортха келип, рейсни сакълап, залда олтурдум. Халкъ а кьылыкъсыз кёп. Арлакъда **Алай** бла сагъышха кетип, олтурыгъан жеримде къалкыгъан болур эдим, баям, ол аз заманчыкъда тюшюмде анамы кёрдюм. Ол аллымда сюелгенча болуп, кьолун узатып: «Манга бир стакан суу бер, тамагъым кьургъакъсып турады»,– деди. Элгеннин, секирип ёрге турдум да, тамашагъа кьалдым: анамы бек эрттеден кёрмеген эдим тюшюмде, биогюн этген терслигими билдирирге кёрюнгенинангыладым. Бир ауукъдан дикторну самолётха чакъырыгъанын эшитип, ары ашыкъдым.

Тёгерегиме къарай барама, ол адамны кёрюр эсем деп. Тюбесем, чайгъа угъай, битеу болгъан ачхамы берирге хазыр эдим, уллу жангылчыымы жулур ючюн анамы аллында. Самолётда уа мени андан да сейирлик, тамашалыкъ болум сакълай эди! Жеримде олтуруп, стюардесса келтирген журналгъа къарап башлагъанымлай: «Къатыгъызгъа олтурургъа боллукъмуду?» – деген сёзлени эшитип, ол адамгъа къарагъанымда, ауузумдан сёз чыгъаралмай къалдым. Олду! Ол! Ауазы, кёзлери, бет сыфаты аныды! Жаланда кийими, юсю тизгинли, омакъ! Сёлешмей, ол иллюминаторгъа къарап туталы. Мени уа башымы сагъышла хайран этипдиле: кертидамы танымады, бош танымагъанчамы эди, огъесе менми жангылдым?! Иги сагъышдан сора толу ийнандым: жангылмайма!

Андан сора жукъ айтмай, мен анга иги кесек ахча узатдым. Ол а не сейирсинмей, не ачыуланмай, костюм хуржунундан чыгъарып, уллу ахчаладан тыкъ бохчасын ачып кёргюзтдю...

Арада кёп заман озгъанды. Ол кюн болгъан ишлени уа арталлыда унуталмайма. Аманы Уллу Аллахны келечилерини юслеринден айтханыма андан бери артыгъыракъ да терен ийнаныпма. Ийнанмай а кесинг кёзюнг бла кёрсенг. Андан бери, манга кьолун узатып, тилеген адамны – зыккылмыды, тизгинсизмеди, ичипмиди, ол мени аурам тюйюлдю – къурулай иймегенме.

Эсепле

Ахшы башламчылыкъла сакълайдыла

Къабарты-Малкъар къырал университетде да энди жангы окъуу жыл башланнганды. 2023 жылда окъуугъа алыу кампанияны эсеплерине тийишлиликде студентлени, аспирантланы, ординаторланы тизмелерине дагъыда жети минген аслам адам кьошулгъанды.

Биринчи сентябрьде университетни альында преподавателле, окъуу юйню администрациясыны келечилери, биринчи курсха киргенле бир бирлеринн Билимни, Къабарты-Малкъар Республиканы къыраллыгъыны юнклери бла алгъышларгъа жыйылгъандыла. Россейни гимни согъулгъан кезиуде РФ-ни бла КъМР-ни байракълары кётюрюлгенлиде. Ол кезиуден тебиреп 2023-2024 окъуу жыл башланнганнга саналгъанды.

Жыйылгъанланы ректору къуллугъун болжаллы халда толтургъан Мурат Гукепшоков алгъышлагъанды.

– Кёп болмай июньда биз Жашил театрда выпускниклени ашыргъанбыз, ала ишчи коллективлеге къошулуп, университетибизни атын айтдырадыла. Окъуучуларга алгъан кампаниябыз да кесини ишин алай эртте бошамагъанды. Тюненеги школчуланы мингле бла тергелгенлери келгендие. Ала барысы да биогюнлюкде вузну уллу юйюрюне къошулгъандыла,– дегенди.

Ол кюн Россейде – Билимни, республикабызда уа къыраллыгъыны кюнлери белгиленнгенлерин да эсгертип, университетде окъуучан кезиулери жаш тёлюге байрамча озарын тежей, студент жашауларыны ал урумлары, андан арысы да жетишимли болурун тилегенди.

Жаш тёлю политика жаны бла управленияны келечилери чертгенлерича, КъМКЪУ-ну биринчи курсха барлыкъларын алда аслам жангы, сейир, чыгъармачылыкъ башламчылыкъла сакълагъанларын ангылатланды. Эм алгъа уа ала тири студентле къурагъан флешмобха къатышхандыла.

Быллай жыйылыула окъуу юйню колледжлеринде да къуралгъандыла. Андан сора да, биринчи курсдагъылагъа вузну сайтында дерслени расписаниясына къарагъра унутмазларын да эсгертгенди.

Жашау халла

САЙЛАУМУ, АЛДАНЫУМУ?

«Заман» газетде алгъаракъда Байсыланы Марзиятны аталаны бла балаланы араларында къаршчылыкъны юсюнден жазгъанын окъуугъандан сора, редакциягъа сёлешип, ол ишни юсюнде кеслерини кёз къарамларын айтырга излегенле болгъандыла. Аладан бири Мариямды.

Ол алыкъа жаш тиширыуду. Аны жашына жыйырма жылдан атлагъанды деп айтырча да тюйюлдю, алай жашаугъа ыразы болмагъаны, жюрек тынгысызлыгъы асыры ауурдан, ушакъ нёгер излегенди. Ол айтхан хапар жаланда аны кьадары бла чекленмейди, ол тюрлю болумгъа кёпле тюшедиле. Ол себепден бу шартлагъа кёз байлап турургъа жарамаз. «Ёлюмден сора адам тюзетелмаз зат жокъду жашауда», – деп, ол оюм бла баргъанма аны бла тюбеширге.

Мариям эгечи Аминат бла келгенди ары.

– Уялган да этеме ани айтыргъа, алай жюрегими кюйдюрюп барады бу болум, букъдурургъа да болмайма. Ким биледи, менден акъыллыла кёпдюле, бирлери бир суутур сёз айтыр. Бан ием бла эки жаш ёсдюргенбиз. Юйлю сабийле, артыкъ эшикде турургъа сюймегенле, аллай жууаш, ата-анагъа тынгылагъан жашчыкъла эдиле ала. Тамата школну бошап, окъургъа сюйген жеринде киралмайды да, аскерге чакъырадыла. Ол да керек эди сайлагъан усталыгъына артда.

Къууанып кетеди. Москва тийрелерине тюшеди. Бир эгечифса юйюрю бла анда жашайды да, бир да тынчлыкъ бергмегеме ол жылны ичинде кёсиме, анга да. Жашчыкъ аны ашамайма, муну ашамайма деп бергенлеринден, ол кьыйналгъан этеримди деп, ыйыкъ сайын аш-азыкъ жиберип турганма. Атасы уа айта эди: «Юйретме алай, эр киши ушайды да, тёзсюн», – деп. Алай а ана жюрек кьалай тынчайсын. Баласы ач болуп турса?

Ма алай аскер къуллугъун да бошап къайтады. Окъуугъа да киреди. Анда да, тынгылы жунчутуп, кьайын анамы юсюне атып, сау болсун, бир тырман сёзюн эшитмегенме, мындан эсе, анда турганьаным кёп болгъанды. Алай окъуй турганлай, нёгери анасы бла таныщдырып, кесинден тамата, тамата не, айтханымча, кеси тенгли жашы болгъан бир тиширыугъа тагъылгъанды. «Андан сора манга киши да керек тюйюлдю дунияда», – деп сюеледи энди уа. Аны бла муслийман некях этип жашайды. Бар кьыйыныбызны да зыраф этип, окъууун кьоюп, ишге киргенди аскер къуллукъгъа. Урушха барыр деп да кьоркъама. Сагъыннган а этгенди.

Тюбегенме ол тиширыугъа. Айтханма: «Сени жашынг алай этсе, сюерикмисе?» – деп. «Не этейим, – дейди, – алай да болады. Жашынг менден айырлама десе, тыярыкъ тюйюлме». Ол а бир зат да эшитмейди, бир зат да кёрмейди Джамилясындан уза. Ариу айтып, юйге келтирсем, кече такси чакъырып кетеди анга.

Атасы: «Къой, муну жилууун этип турма. Аллахха шукур, жаны сау. Бир кюнде бир ангылар да, айырылыр, – дейди. – Эр киши аз тюрлю жангылыу этмейди жашлыкъдан». Кьайын анам да кюеди. Алай а ол да, жашыча, кёп этдиреди. Жашым мени кёрюрге да сюймейди. Психологга баргъанма, болалмай. Ол а. кесини жашы болса, айтмаз эди алай, мени сабыр этерге кюрешип:

– Сен терссе. Анга уллу адамгъача къара. Ол аны сайлауду. Жашынга урушма. Алай бла сен аны кюнден-кюннге кесингден бютюнда узакъ эте бараса, – дейди.

Алай окъуна болур деп сагъыш этгенме ол кюн. Сора анга алай айтама:

– Къалай сабыр болайым мен? Ма бу шабат кюн экиге айланнган кьарындашым келин келтиреди. Мен, жашыма сёлешип, былай-былай, анда болургъа керекле дейме. Ол а манга: «Мени, анам, энди Джамилядан сора ууугъум жокъду!» – дейди. Не этейим мен анга? Менден, юйюрюнден угъай, жууукъ-ахлудан да айыра турады аны ол тиширыу, – дейме.

Психолог анга да сейир жууап табады:

– Ол алай айтханда, сен анга: «Алай эсе, жашым, сен Джамилянгы ал да, кел. Биз да таныйыкъ ол сен алай сюйген адамны», – деп алай айтыргъа керек эдинг дейди.

– Да сора, сен мени юйюрюме кирдинг, мен сени жаратдым деп, халкъны аллына уа къалай чыгъарайым бетими?

– Аны ючюн – жашынгы сюйгенинг ючюн, аны ангылагъанынг ючюн, аны сайлауууна угъай демегенинг ючюн санга киши да тырман этерге не кюлюрге керек тюйюлдю. Сенсе бу болумну иеси. Кесинг сюйген жанына бурургъа боллукъса бу болумну. Жашынгы да жюрегин аллай бир ачытмай. Артда уа жашау кёргюзтюр. Жашапмы къаллыкъдыла ала бирге огъесе айырыллыкъмыдыла.

– Урушха кетеме дегени уа?

– Ол аны бу болумдан чыгъар мадар излеп этеди. Жашынг, баям, сени да бек сюеди, арагъызда тели болуп, амал излейди жашауун тюрлендирирге.

– Мен а алай сунмайма. Ол тиширыугъа кёп ахча керкер болуп, ол аны ары иерге сюеди деп, мен а алай ангылайма. Аллай акъыллы эсе, кесини жашын жиберсе уа? Бир-бир айтханларын жаратсам да, психологну ол затха къарамына онгсунмагъанма. Сейирди аны иши – бireу кюе турады, бireу а аны отунда жылынады дегенча. Алай а экинчисин табып баргъанма да, ол да андан башха тюрлю айтмайды. «Ариу айт. Ариу айт», – дегенни къайтарады, – дейди Мариям, кёлкъалдысын жашыралмай.

Эгечини билегине акъырын тийип, аны тынчайта, сёзге Аминат къошулады.

– Мен алдан окъуна айтып тургъанма Мариямгъа асыры жумушакъ ёсдюрсе, была эр киши сайлайдиле деп. Киеу да аны эсгертгенлей жашайды. Школну бошагъан жашыны мангылайын тер басады деп, аны сюртюрге жетишеди эгечим, ол нёгерлери бла тургъанлай. Ол неге ушагъан ишди? Биз беш сабий болуп ёсгенбиз юйде. Бирибиз не анабыздан, не атабыздан бу сабийлерине айтхан сёзлени эшитмегенбиз: «Жюжекчигим, жюрекчигим, алтынчыгъым, налмазчыгъым...» Бирине – бир аш, бирсине – башха. Студент жашны кюн сайын аллына барып тургъан ана кёргенмисиз? Кёрмегенсиз. Эгечим а аллай анады. Аскерден къайтхан жашына башын къалай къырхъдыргыргъа керек болгъанын да ол айтады. Аны кийсе кьызыу боллугъун, муну кийсе сууукъ боллугъун да ол эслейди. Ма бу болумгъа да андан тюшген сунама.

– Кичи жашыгъыз а къалайды? – деп сорама Мариямгъа.

– Ол да таматасындан кёргенни этер деп, жаным жокъду ичимде. Психологла бла сёлешгенде сора, анга къаты болмагъанма, школну бошагъанлай, аш этиучюге окъуп, ишлеп турады. Кертисин айтмагъанда уа, атасны бийик билими, мени да – алай. Тийишлимиди анга аш этиу бла кюрешен? Алай тюзелир алыкъа деген умутдама.

Кьыйынды Мариямны болуму. Анга не былай, не алайден айтырча тюйюлме. Кеси айтханлай, акъыллыла кёпдюле, бирлери бир суутур сёз айтыр эсе уа?

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Игилендириу

Хасанияны ара орамы айбатланады

Жаз башыны аллындан бери подряд организацияны кючю бла Хасанияны Атто улу ара орамында жангыртыу ишле барадыла. Кёп болмай таза эм кир суу бергъан быргъыланы алышып бошагъандыла. Энди уа ишчиле жолну мурдорун кючлеп, бордюрла салып, тротуарла ишлеп кюрешедиле. Жолну огъары жанындан башлап, танг кесек жерге эки кьат асфальт да жайылгъанды.

Аны бла бирге Атто улу орамны Белинскийден Киев орамгъа дери кесегинде жардан таш топуракъ оюлмазча мадар этиледи. Аны чеклеринде жерге темир свайла уруладыла ызы бла бетондан къалын хуна къуюллукъду. Тийишли жумушла тамамланнгандан сора эки кьат асфальт салынырыкъды.

Къоркъуусузлукъну жалчытыугъа да аслам эс буруллукъду. Ол санда темир буруула тартыллыкъдыла эм бетон блокла салынырыкъдыла. Жорукъланы билдирген ызла, белгиле, машинала сюелирча жерле, светофорла да боллукъдула.

Итиниулюк

Минги тауну тёппесине – атла бла

Республиканы эмда Билимни кюнлерине атап Минги тауну кюнбатыш жанында тёппесине малкъарлы эмда къарачайлы жашла Жапланы Мухаммат, Балаланы Назир, Байрамкъулланы Мухаммат, Каракотланы Альберт атла бла чыкъгъандыла. Къарачай къумалы атла бла Европаны эм бийик къарлы тауна ёрлеу биринчи кере болгъан жумуш тюйюлдю.

– Къарачай къумалы атла Кавказны бийик тауларында кеслерин тюз жердева жюрютедиле. Аланы аякълары бузда тап барадыла, ала керти да аламат жол нёгердиле тауга ёрлеуде. Хар замандача, бу жол да ары чыгъардан алгъа жашла атла бла Балыкъ-Башына барып, кеслерин, атланы да сынагъандыла. Бийикликде, адамлагъача, атлагъа да тау ауруу тиерге болады.

Аны себепли аллай жолоучулукълагъа жарауулу сынамлы къумалыла керекдиле, къарачай атла уа аллайладыла. Минги тауну бек бийик тёппеси – аны кюнбатыш жаныды – 5642 метр. Анга чыгъыу а атлагъа угъай да, адамлагъа окъуна не заманда да тынч тюйюлдю – ёмюрлюк бузланы терен жарылгъан жерлери бардыла, андан сора да кюнню халы хар минутдан тюрленирге кюрокъуу да улуду. Битеу ол заттлагъа да къарамай, миллетни жигит уланлары Минги тауну тёппесине чыкъгъандыла,–дегенди КъМР-ни Альпинизмден эмда къаялагъа ёрлеуден федерациясыны таматасы Ёлмезланы Абдулхалим.

Тюнгюлмеген жюрекле

Белгили башкъортостанлы блогер Рустам Набиев быйыл сентябрьни биринчи кюнюнде Минги тауну кюнбатыш жанында тёппесине чыкъгъанды. Бу тауга ол ючюнчю кере ёрлейди. Рустамны эки аягъы да болмагъанлыкъгъа, ол Манаслу тауга да къоллары бла чыкъгъанды. Аны бийиклиги уа 8156 метрди.

Омскде аскер къуллугъун толтургъан кезиуде казарма оюлуп, жашны санына чып тюшген эди. Алай тюнгюлюп къалмагъанлай, толу жашау бардырыргъа къарыуундан келгенди. Бу жол а Набиев Европаны бек бийик тауына КъМР-ни Альпинизмден эмда къаялагъа ёрлеуден федерациясыны таматасы, Зверестте эки кере чыкъгъан Ёлмезланы Абдулхалим эмда башха тенглери бла баргъанды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Къурулуш

Спорт бла кюреширча амалла къураладыла

Спорт объектлени къурулушу Къабарты-Малкъарда тири бардырылады. Ол бары да «Демография» миллет проектни эмда башха федерал башламчылыкъланы хайырындан болгъан ишди.

Республиканы Къурулуш эмда ЖКХ министерствосундан билдиргенлерине кёре 2019 жылдан башлап, регионда он физкультура-саулукъландырыу комплекс, спортзал, футбол майдан эмда стадион ишленгенди. Эм уллу объектлени юсюнде айтханда, сагъынылгъан проектни чеклеринде шёндю буз араны къурулуш бардырыла турады. Бизни республикада аллай зат бир да болмагъанды. Анда хоккей ойнаргъа, спортну къыш тюрлюлери бла кюреширге аламат онгла къураллыкъдыла.

Ол проектни хайырындан дагъыда уллу комплексни къурулушу бошала турады. Анда шёндюгю пятиборье бла кюреширге жарарыкъды. Дагъыда талай спортзалы, 50 метрлик бассейни да боллукъду.

Бу объектлени бары да бизни республикада спортну айнытыргъа, саулукълу жашауну сайлагъанланы санын кёбейтирге, эришиуле, юйретиуле да бардырыргъа себеплик этерикдиле.

«Бизни региондан кёп белгили спортчу чыкъгъанды. Быллай объектле болсала уа, спортну башха тюрлюлерин да айнытыргъа кюлдан келликди. Буз ара, пятиборье бла кюреширге комплекс да сабийлеге ары дери кёрмеген, билмеген спортну тюрлюлери бла шагъыйренлеригъе, алада кеслерин сынаргъа, айнытыргъа онг берликдиле. Ким биледи, бара-баргъан заманлада аланы ичлеринден белгили спортчула да чыгъарла», – дегенди Къурулуш эмда ЖКХ министерствону келечиси Анахаланы Индира.

Проектни юсюнден оюмун подряд организацияны келечиси Ратмир Доткулов да туура этгенди: «Республикада быллай магъаналы, тынгылы объектни къураугъа къатышханыма ыразыма. Спортну айнытырыкъ, саулукълу жашау болуруна себеплик этерик комплексни ишлегеним ючюн сабийлерим мени бла ёхтемлениррикле-рине кьууанама. Къурулушда бек тынгылы материалланы хайырланабыз, ишге къууанып барабыз. Къыйыныбыз регионнга, мында жашагъанлагъа хайыр келтиргенин билебиз, къырал саулай бёлюмге уллу ючюн-къарыу салгъанын да кёребиз».

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Жангычылыкъ

Прокурор усталыкъгъа школдан башлап юйренирикдиле

Нальчикни 29-чу школунда прокурор класс ачылгъанды. Анга аталгъан къуанчлы жумушлагъа республиканы надзор ведомствосуну башчысы Николай Хабаров къатышханды. Ол сабийлени, атааналанны да Билимни кюню бла алгъышлагъанды. Школчулагъа уа илмуну кенг эшиклерин ачарларын, кёп жангы, сейир затлагъа юйренирлерин тежегенди.

Ыэы бла прокурор классха келген школчула бла энчи тюбешип, ушакъ бардырыгъанды. Ол прокурор тамамлагъан ишни, юридический билимни энчиликлерини, праволу жамауатны айнытыуну юслеринден айтханды.

Эсигизге салайыкъ, профильли класс КъМР-ни прокуратурасыны бла Жарыкъландырыу эм илму министерствону, Нальчикни администрациясыны араларында къабул кёрюлген келишимге тийишлиликде ачылгъанды. Ол ёсюп келген тёлюню юридический билимге эсин бурур, жаш адамланы усталыкъны сайлауда кёллендирир мурат бла къуралгъанды.

Росгвардия

Билимлерин байыкъландыргъандыла

«Билим» битеуроссей биригиуню башламчылыгъы бла Росгвардияны КъМР-де Управлениясыны Нальчикде бёлюмюню ведомстводан тышында къалаурлары бла тюбешиу къуралгъанды. Педагогика, психология эм физкультура-спорт жаны бла билим бериу институту доценти Малкъарланы Рахима аскерчилеге ишчи нёгерлери бла байламлыкъла къурауну энчиликлерини, жашауга тюз багъа бериуню магъанасыны юслеринден айтханды. Ол сынаулардан, къыйын кезиуледен бет жарыкъла кутулур ючюн адамны билими, сынаую, муратларына жетишиуге итиниулюню болугъа кереклисин белгилегенди.

– Быллай ачыкъ дерсле артыкъда магъаналыдыла. Билимни байыкъландырыугъа бурулгъан тюбешиуле мындан ары тёрели болурла деп ышанама,–дегенди лекциядан сора ведомствону кадрла жаны бла бёлюмюню башчысыны къуллугъун толтургъан Салпагъарланы Фатима.

Бузукълукъ

Тарыгъыуун тинтедиле

КъМР-де МВД-ны кеси къоркъуусузлукъ бёлюмюню къуллукъчуларына аманлыкъ этгенине ишекликде тутулгъан инсандан келген тарыгъыу тинтиледи. Алгъан да башы бир ненча кере сюдлюк болгъан эр киши право низамны сакълаучулагъа тапсыз сёлешгенди, къачып къутулургъа умут этгенди, тюйюшюрге чапханды.

Тохташдырылгъаныча, быйыл 7 июльда жолпатруль службаны энчи батальонуну инспекторлары Нальчикде Ватутин атлы орамда къуллукъ этген кезиуде ишекли эр кишини кёргендиле. Ол кылыкъда не эсе да излей болгъанды. Полициячыла аны документлерин сурагъан кезиуде эр киши сылыкъ сёлешгенди, право низамны сакълаучулагъа зорлукъ сынатыргъа, къоркъутургъа умут этгенди.

Бузукъчу ишин тыяр мурат бла инспекторла аны къолларына сынжыр такъгъандыла эмда атын-тукъумун тохташдырыр мурат бла полицияны бёлюмюне жетдиргендиле. Ачыкъланганыча, ол алгъын да бир ненче кере сюдню оноуу бла жууапха тартылгъан 42-жыллыкъ чегемлиди. Эр кишиге РФ-ни Административ бузукълукъланы кодексини 6.9-чу статьясына кёре терслеу материалла жарашдырылгъандыла – врачны эркинлиги болмай, наркотик неда психотроп затланы ичгени ючюн.

Болсада эр киши полициячыла кеслерини эркинликлерин артыгъы бла хайырланнганларына тарыкъгъанды. Алай бла кеси къоркъуусузлукъ бёлюмню келечилери тинтиуле ачхандыла, ишни болуму тохташдырылады, деп билдиргендиле бизге КъМР-де МВД-ны пресс-службасындан.

Мурдарлыкъ

Ахыры аман бла бошалгъанды

Быйыл 9 августда эр киши юй бийчеси бла Нальчикде фатарларында аракъыу иче болгъандыла. Бир кезиуде ала даулашып, эр киши тиширыуну аякълары, къоллары бла да тюйгенди. Алгъан жарала асыры ауурдан, тиширыу ол кюн окъуна ауушханды.

Мурдаргъа РФ-ни УК-сыны 111-чи статьясына кёре терслеу материалла ачылгъандыла. Ол адамны саулугъуна билип ауур заран салгъаны, аны хатасындан инсан ауушханы ючюн жууапха тартыллыкъды. РФ-ни СК-сыны Нальчикде бёлюмюню къуллукъчулары аманлыкъ бла байламлы тинтиулени бошагъандыла, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

Сынаула

Хазырлылыкъда турурча

МЧС-ни бёлюмлерини къыйын болумлада жетишимли ишлеулери хар бир къутхарыучуну хазырлылыгъына, усталыгъына кёреди. Аны ючюн министерствону регионда Бау управлениясында планнга тийишлиликде квалификация сынаула дайым бардырыладыла, аланы эселерине кёре уа алагъа «ючюнчю классны къутхарыучу», «экинчи классны къутхарыучу», «биринчи классны къутхарыучу» эм «уста» деген атла бериледиле.

Бу кюнледе да аллай сынаула болгъандыла. Энчи составны келечилери тамамлагъан ишлерине кёре талай къауумгъа юлешиннгендиле, ала кюч-къарыу, от ёчюлтюу, тактика, энчи жаны бла зачётла бергендиле. Андан сора да, юйренилле бардырыучу кьаланы тёртюнчю къатысына бачхыы бла ёрлегендиле, чырмаулары болгъан жюзметрлик жолну ёттегендиле, беш километрге чапхандыла. Бу эм башха сынауладан ёталмагъан адамла да болгъандыла.

МЧС-ни регион управлениясыны башчысыны орунбасары Анзор Кагазежев белгилегеннге кёре, усталыкъларын ёсдюрюрге сюйген къутхарыучуланы саны жылдан-жылгъа ёсе барады. «Аттестациягъа тынгылы хазырланнганла сыналаны жетишимли ётедиле», – дегенди ол.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима**, **КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия** хазырлагъандыла.

Хорлам

Гёжефлерибиз кючлюлени санында

Краснодарда «Баскет-Холлда» тюйюшледен «АСА 162» эришу болгъанды. Анга женгил ауурлукъ къауумлада сермешген гёжефле къатышхандыла, ала 14 сермеш бардырыгъандыла.

Спорт ингиреге бегирек Тюменланы Бийбертни бла PFL эки кере чемпиону Лэнс Палмерни тюбешиулери сакъланнганды. Бийберт, Палмерни биринчи раундда окъуна нокаутха ашырып, Гран-прини жарым финалына чыкъгъанды. Эм иги сермешни ётдюргени ючюн анга саугъагъа 50 минг доллар да берилгенди.

Техника нокаут бла Осимхон Рахмонов бла сермешин Азамат Керефов да бошагъанды, ол 17 сермешини барысында да хорлагъанды. Судьяланы оноулары бла Астемир Нагоевге бла Рустам Асуевге да биринчи жерле берилгендиле, деп билдиредиле республиканы Спорт министерствосундан.

Грек-рим тутушуу

Барысында да – майдалла

Красноярскда Олимпиада оюнланы чемпиону Алексей Шумаковну саугъаларына грек-рим тутушуудан 40-чы битеукъырал эришиу бардырылгъанды. Анга Россейден, Къазахстандан, Къыргъыздан бла Арменияндан 150-ге жууукъ гёжеф къатышхандыла.

Республиканы жыйымдыкъ къауумуна алты адам киргендиле, аладан кеслерини ауурлукъ къауумларында Локиланы Жамболат (63 кг), Валерий Желдашев (77 кг) бла Къудайланы Алим (82 кг) хорлагъандыла. Алихан Асланов (55 кг) бла Анзор Карагулов (63 кг) кюмюш майдалланы алгъандыла, Инал Махотлов (67 кг) ючюнчю болгъанды.

Шахматла

Алчыланы белгилегендиле

Бу кюнледе Нальчикде шахматладан эки эришиу болгъанды.

Биринчисинде «Каисса» арада республиканы районларындан 14 жыллары толмагъан сабийле ойнагъандыла, ол Сбербанкны болушлугъу бла ётдюрюлгенди. Мында эм кючлю Токуланы Валерий болгъанды, ол 9 баллдан 8,5 алгъанды. Экинчи жерге – Текуланы Эмир (7,5 балл), ючюнчюге – Дамир Вороков (6,5 балл) чыкъгъандыла. Алагъа грамотала, майдалла, дипломла эм саугъала берилгендиле, спортчуланы барысында татлы ашарыкъла бла да сыйлагъандыла.

Экинчисинде республиканы эм кючлю 44 шахматчысы тюбешгендиле. Мында «алтынны» 13-жыллыкъ Текуланы Эмир алгъанды, ол 11 баллдан 10,5 жыйгъанды. 17-жыллыкъ Саладин Алакаев экинчи болгъанды. Ючюнчю, тёртюнчю, бешинчи жерледе уа Чамал Гёдгафов, Алим Дикинов бла Фатима Шахмурзова орналгъандыла.

Къошакъ оюнлада сабийлени араларында эм иги Токуйланы Валерий ойнагъанды, тишириуланы араларында – Фатима Шахмурзова, ветераналда уа – Байтуугъанланы Мусабий.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

2023 жылда сентябрьде беш фарыз намазны уахтысы

Айны кюнлери		Эрттен намаз	Кюнню чыкъгъан заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз	Жассы намаз
1	Байрым кюн	03:59	05:29	12:16	15:55	18:45	20:25
2	Шабат кюн	04:00	05:30	12:16	15:54	18:43	20:23
3	Ыйых кюн	04:01	05:31	12:15	15:53	18:41	20:21
4	Баш кюн	04:02	05:32	12:15	15:52	18:40	20:20
5	Геуюрге кюн	04:03	05:33	12:15	15:51	18:38	20:18
6	Бараз кюн	04:04	05:34	12:15	15:51	18:36	20:16
7	Орта кюн	04:05	05:35	12:14	15:49	18:34	20:14
8	Байрым кюн	04:06	05:36	12:14	15:47	18:32	20:12
9	Шабат кюн	04:07	05:37	12:13	15:46	18:31	20:11
10	Ыйых кюн	04:09	05:39	12:13	15:45	18:29	20:09
11	Баш кюн	04:10	05:40	12:13	15:44	18:27	20:07
12	Геуюрге кюн	04:11	05:41	12:12	15:43	18:25	20:05
13	Бараз кюн	04:12	05:42	12:12	15:42	18:23	20:03
14	Орта кюн	04:13	05:43	12:11	15:40	18:22	20:02
15	Байрым кюн	04:14	05:44	12:11	15:39	18:20	20:00
16	Шабат кюн	04:15	05:45	12:11	15:38	18:18	19:58
17	Ыйых кюн	04:16	05:46	12:10	15:37	18:16	19:56
18	Баш кюн	04:17	05:47	12:10	15:35	18:14	19:54
19	Геуюрге кюн	04:19	05:49	12:10	15:34	18:12	19:52
20	Бараз кюн	04:20	05:50	12:09	15:33	18:11	19:51
21	Орта кюн	04:21	05:51	12:09	15:31	18:09	19:49
22	Байрым кюн	04:22	05:52	12:09	15:30	18:07	19:47
23	Шабат кюн	04:23	05:53	12:08	15:29	18:05	19:45
24	Ыйых кюн	04:24	05:54	12:08	15:28	18:03	19:43
25	Баш кюн	04:25	05:55	12:08	15:27	18:01	19:41
26	Геуюрге кюн	04:27	05:57	12:07	15:25	18:00	19:40
27	Бараз кюн	04:28	05:58	12:07	15:24	17:58	19:38
28	Орта кюн	04:29	05:59	12:07	15:23	17:56	19:36
29	Байрым кюн	04:30	06:00	12:06	15:21	17:54	19:34
30	Шабат кюн	04:31	06:01	12:06	15:20	17:52	19:32

КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясы.

Билдириу

«Заман» газетте журналистика эмда филология жаны бла бийик билимлери болгъан жаш адамланы ишлерге чакъырабыз.

Сорулары болгъанла 42-63-01; 40-04-82; 8-928-717-62-50 телефон номерлеге сёлешсинле.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары), ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары), ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь), МУСУКАЛАНЫ Сакинат, ТИКАЛАНЫ Фатима, ТРАМЛАНЫ Зухура, УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62**. Корректорла – **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68**.
Экономика – **42-66-73**.
Культура – **42-66-76**.
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18**.
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71**.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94**.
Энчи корреспондент – **42-68-72**.
Операторла – **42-66-85, 40-28-97**.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.
Регистрация номер —**ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефона: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет айыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Мокъаланы Зухура (1,2-чи бетле), Ахматланы Люаза (3,4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1484** экз. Заказ № **1920**
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта: elbor_50@mail.ru